

THE SPANISH CIVIL WAR: DREAMS + NIGHTMARES

Imperial War Museum. 20 october 2001-28 april 2002

Magda Fernández i Cervantes
Departament de Didàctica de les Ciències Socials
Universitat de Barcelona

Amb motiu de la commemoració del 65è aniversari de l'arribada a Espanya de les Brigades Internacionals, l'Imperial War Museum de Londres va organitzar una exposició, la primera d'aquest tipus a la Gran Bretanya, centrada en les experiències personals de soldats i civils, i l'impacte de la guerra sobre els artistes, escriptors i intel·lectuals al llarg del nostre conflicte.

Fons procedents de museus, arxius i col·leccions privades de Gran Bretanya, Estats Units, Alemanya, França i Espanya han permès dissenyar l'exposició, sota l'assessorament del prestigiós historiador Paul Preston.

Els esmentats fons han permès contemplar treballs d'artistes com Joan Miró, Henry Moore, Rene Magritte —magnífic el quadre *Le Drapeau Noir* (1937) cedit per la Scottish National Gallery of Modern Art—, Pablo Picasso —amb una mostra de dibuixos satírics sobre Franco, d'estudis sobre el *Guernica* i un seguit de manuscrits contra el feixisme—, Salvador Dalí —amb la tela *España* (1938) del Museum Boijmans de Rotterdam—, Alexander Calder, Edward Burra, Robert Motherwell i César Manrique.

També l'exposició ha mostrat objectes de personatges públics i intel·lectuals que en el seu moment van caracteritzar-se pels seus principis democràtics. Així, hom ha pogut veure una batuta de Pau

Casals, partitures de Benjamin Britten i Samuel Barber; cartes de George Orwell, John Cornford i Julian Bell; noticiaris de premsa d'Ernest Hemingway, poemes de Stephen Lewis, el manuscrit de *La casa de Bernarda Alba* de Lorca, etcètera.

Al costat de la mostra d'aquests artistes reconeguts, gran quantitat de material dels brigadistes que intervingueren en el conflicte —cartes, medalles, estris, etcètera— aporten les vivències, la història dels anònims que van participar en el bàndol republicà amb la defensa d'unes idees i uns principis enfront dels perills nazi i feixista que s'escampaven per arreu d'Europa.

Un apartat especial són alguns objectes pròpiament espanyols: una moneda trobada entre les ruïnes de Guernica, un mapa de campanya utilitzat pel general Franco, una impressionant pintura al·legòrica del pas de l'estret el 17 de juliol del 1936, una camisa d'un soldat basc mort, fragments de runes i una ració de pa del setge de l'Alcàsser de Toledo, a més d'alguns colpidors dibuixos del conflicte fets per nens i nenes.

Un fons documental important són les fotografies captades al llarg del conflicte. Els objectius fotogràfics captaren tant imatges que mostren la cruesa del conflicte com els moments de la vida quotidiana d'una societat que intentà sobreviure enmig de l'horror. A més a més de les fotografies de Robert Capa, l'obra del qual potser ha estat la més divulgada entre nosaltres, les de David Seymour, Agustí Centelles i Gerda Taro —companya de Capa morta a la batalla de Brunete—, i d'altres, aporten el valor de la imatge amb tot el seu impacte emocional.

Els magnífics cartells dels dos bàndols, tant del franquista com del republicà, palesen el paper de la propaganda, com es transmeten els principis ideològics a la població i colpeixen al visitant, atès que l'exposició s'inicia amb la travessa per un llarg passadís flanquejat, a banda i banda per aquests monumentals missatges.

L'objectiu de l'exposició ha estat mostrar com la Guerra Civil espanyola no va ser ni un fet local, ni una "creuada contra la conjura jueva-masònica" i ens fa comprendre a més que molts altres conflictes es van desenvolupar al mateix temps: l'enfrontament entre un món rural pobre contra els grans latifundistes, el dels anticlericals contra els catòlics, els proletaris industrials contra els

empresaris, la concepció d'un estat centralista enfront els nacionalismes "perifèrics", etcètera. Però tot i això, quan Hitler, Mussolini i Stalin van implicar-se en el conflicte, la Guerra Civil espanyola esdevingué com diu el mateix Preston en "la primera batalla de la II Guerra Mundial [...] un episodi de la gran guerra civil europea que va acabar el 1945". És des d'aquesta òptica que l'exposició ha complert el seu objectiu: fer comprensible a la societat actual el ressò que va tenir la Guerra Civil espanyola com a enfrontament de dues concepcions de la societat i la participació internacional per defensar els principis de la democràcia. Mostrar les petjades d'una història del segle passat per als actuals ciutadans del segle XXI.

Cal elogiar a l'Imperial War Museum que hagi fet aquesta exposició que ha permès reflexionar sobre l'horror de la guerra i les seves conseqüències en part gràcies a la literatura, les arts plàstiques i la fotografia. Crear valors de pau i de respecte passa per conèixer els fets i no afavorir l'amnèsia de les generacions futures. En aquest sentit, els artistes i intel·lectuals espanyols i estrangers, gens indiferents amb la Guerra Civil, ens llegaren les seves creacions per tal d'aconseguir una aproximació als fets esdevinguts.